

Diner pensant biedt (stik)stof tot nadenken

De natuurinclusieve stad als antwoord op de stikstofproblematiek?

Momenten waarop je geniet van lekker eten en drinken, lenen zich uitstekend voor een gesprek over zaken die er echt toe doen, zoals groen. Midden op de (verder verlaten) beursvloer van de Vakbeurs Openbare Ruimte vond een *diner pensant* plaats, met als vraagstuk van de avond: is de natuurinclusieve stad een antwoord op de stikstofproblematiek? Geen lichte kost, maar door het samenvoegen van groen en grijs ontstaat er kruisbestuiving.

Auteur: Willemijn van Iersel

Foto's: Vakbeurs Openbare Ruimte

Penser, wat letterlijk nadenken betekent, is het doel van de avond. Op groene events blijft het soms bij een beetje preken voor eigen parochie. Iedere groenprofessional is op de hoogte van de waarde van groen en is al dagelijks bezig om onze leefomgeving te vergroenen. Tijdens het *diner pensant* was een bonte mengeling van mensen aanwezig. Groen zat naast grijs, zij aan zij met wetenschappers, milieuroorganisaties, (hoge) ambtenaren, projectontwikkelaars, landschapsarchitecten, ecologen en ga zo maar door. Tijdens het diner merkte Egbert Roozen, directeur van de VHG, scherp op: 'Niemand is tégen groen, maar het blijft soms een beetje bij "knuffelprojectjes". Ik zoek de grote slag.'

Tijdens de avond werd vaak geconcludeerd dat groen het kind van de rekening is. Een uitspraak die Arne Weverling, VVD-Tweede Kamerlid met groen in de portefeuille, deed in zijn welkomstwoord: 'Groen is altijd het kind van de rekening, terwijl groen iets is wat je moet doen. Iedereen wordt blij van groen én groen moet meer zichtbaar zijn. Dat is misschien bij mijn partij geen automatisme, maar er is nu een momentum.'

Weverling diende vorig jaar een motie in waarin hij de regering verzocht om te komen met voorstellen voor slimme oplossingen voor meer groen in steden en dorpen.

Ook Emiel Reiding, directeur Nationale Omgevingsvisie van BZK, heette het selecte groepje mensen welkom en vertelde over de Nationale Omgevingsvisie, kortweg NOVI genoemd. Vanaf 2021 treedt de nieuwe Omgevingswet in werking. Daarbij hoort ook één visie op de leefomgeving: de NOVI. Met de NOVI neemt het Rijk het voortouw voor een langetermijnvisie op de toekomst en de ontwikkeling van de fysieke leefomgeving in Nederland. Want, zo zegt Reiding: 'We moeten inventiever omgaan met onze omgeving.' In de sheets van Reidings presentatie volgden stuk voor stuk prachtige gebouwen en stedelijke omgevingen waar het wemelde van het groen: denk aan de Singapore Gardens of Bosco Verticale in Milaan.

Het gezelschap werd vervolgens ingedeeld aan tafels, waar genoten werd van een heerlijk diner, maar vooral ook samen werd nagedacht

5 min. leestijd

Op woensdag 2 oktober ontmoetten zo'n honderd uitgenodigde professionals elkaar midden op de beursvloer van de Vakbeurs Openbare Ruimte. Het was een gewilde uitnodiging, die de organisatoren NL Greenlabel, Heijmans, Arcadis, De Groene Stad, IVN, ExpoProof en DuurzaamDoor hadden doen uitgaan. Groen is vaak een sluitpost op de begroting; er wordt primair 'vanuit de stenen' geredeneerd. Dat moet en kan anders, aldus Lodewijk Hoekstra van NL Greenlabel, initiatiefnemer van dit diner. 'In duurzame gebiedsontwikkeling is juist het samenspel dat leidt tot een integrale aanpak voor groen en grijs zo interessant.'

over groen en waar de waarde van groen keer op keer werd beaamd. Mijn tafel stond onder leiding van Andy van den Dobbelsteen, hoogleraar Climate Design & Sustainability aan de TU Delft. Samen gingen we nadenken over de vraag hoe de natuurinclusieve stad realiseerbaar wordt. Dobbelsteen gaf direct toe dat hij als bouwkundige groen niet altijd op één had staan, maar dat hij merkte dat daar langzaam aan verandering in komt, ook bij de faculteit. 'De helft van alle promovendi is op dit moment bezig met groen.'

Aan de tafel van ondergetekende zaten verder: Gijs Kok, Rani Izhar, Marja van Reijn, Egbert Roozen, Robbert Uittenbogaard, Anneke de Witte, Marc Raessen en Vincent van der Gun. Tijdens het eerste deel van de avond ontstond er consensus aan onze tafel: groen moet je doen, en natuurinclusief bouwen is een mooie trend waarin groen meer op de voorgrond kan treden en niet meer dient als sluitpost. Maar

Lodewijk Hoekstra

allen zijn het er ook over eens dat er nog veel te winnen is. Zo gaat de transitie naar natuurinclusief bouwen volgens landschapsarchitect Rani Izhar niet snel genoeg: 'Het wordt nu vaak nog gezien als een extraatje, terwijl het de norm zou moeten zijn.' Marja van Reijn is werkzaam bij projectontwikkelaar RMP Development en vult Izhar aan: 'We zijn met zijn allen soms beleidend ten opzichte van elkaar, maar alle sectoren maken fouten. En laten we stoppen met op elkaar te wachten tot iemand het duurzame initiatief neemt.'

Het diner werd onderbroken door een aantal lezingen in de collegezaal. Eerst sprak Esther Rommel, lid van Gedeputeerde Staten voor de VVD in Noord-Holland. Opvallend: een tweede VVD'er op een diner waar je misschien in eerste instantie andere partijen verwacht. Ook dit

toonde aan dat groen een inhaalslag aan het maken is; groen is geen hobby meer. Rommel is recent begonnen en heeft PAS in haar portefeuille; ze kon dan ook niet lang blijven. Daarna sprak Kees Diepeveen, wethouder van onder andere openbare ruimte in Utrecht. Diepeveen vertelde trots over het nieuwe juweeltje van zijn gemeente: Wonderwoods. Verder verklapte Diepeveen dat Utrecht 180 graden is gedraaid bij het inrichten van de openbare ruimte: 'Het uitgangspunt is groen én onverhard, tenzij ...' Een mooi uitgangspunt, waarbij groen niet wordt gereduceerd tot sluitpost en esthetische versiering.

Bob Ursem verraste de zaal met een lezing over natuur in relatie tot stikstof en fijnstof. Zijn lezing begon met uitleg over de redenen waarom groen in de bebouwde wereld cruciaal

Tafelvoorzitter Andy van den Dobbelsteen vult de input van de tafel in.

Arne Weverling

Lukraak groen plaatsen om fijnstof af te vangen is geen goed idee

is. Deze redenen zijn bekend bij iedereen in de groensector, maar toch kwamen ze binnen toen Ursem ze vol enthousiasme presenteerde. Groen is van belang voor waterbeheersing, temperatuurregulatie, gezonde lucht, sociaal leefbare wijken én het verhoogt de waarde van een wijk. Groen wordt soms tegenover economie geplaatst, maar groen is ook economisch interessant. Als wetenschappelijk directeur van de botanische tuin van de TU Delft ging Ursem dieper in op de verschijnselen fijnstof en stikstof. 'Fijnstof ontstaat door verbrandingsprocessen. Er bestaat normaal fijnstof en ultrafijn fijnstof. Ultrafijn fijnstof is per definitie altijd ontstaan door menselijk toedoen en is ook het meest schadelijk.' Zo is volgens Ursem door het plaatsen van katalysatoren in auto's het aandeel schadelijk fijnstof alleen maar toegenomen. Simpel gezegd: de katalysator verfijnt fijnstof slechts tot het niet meer meetbaar is, maar des te dieper doordringt in onze longen. Zijn brandbrief over deze misser naar de toenmalige minister bleef onbeantwoord.

Ursem behandelde verder nog goede fijnstof-afvangers, zoals *Hedera helix* (3-5% afvangst), naaldbomen (5-7%), mossen (5-7%) én grote bomen. Maar lukraak groen plaatsen om fijnstof af te vangen, is dan weer geen goed idee. Verkeerd geplaatst groen kan ervoor zorgen dat fijnstof zich ophoopt, zoals een en dezelfde boomsoort die een hele weg omsluit. Kortom: kies voor een wisselend en open bomenbestand waar de wind frisse lucht kan brengen. De wetenschappelijk directeur benadrukte in zijn lezing dat er oplossingen voorhanden zijn voor de stikstofcrisis, namelijk op natuur gebaseerde technologieën, zoals het wasen van gassen voor het ammoniakprobleem. Simplistisch gezegd: hierbij wordt ammoniakgas 'gewassen' door microwaterdruppels die ontstaan door electrospraying of ultratrilling-verdamping. Het resultaat is een ammoniakreductie van 99,99 procent; de menselijke neus detecteert alleen nog een geur. Een andere oplossing is het plaatsen van azollakroosvaren (*Azolla filiculoides*), een ingeburgerde exoot die heel efficiënt fosfaat en stikstof uit de grond kan halen. De plant kan daarna dienstdoen als vervanger voor kunstmest, eiwitbron en veevoer. Het aanleggen van azollakrooskwekerijen is volgens Ursem dan ook een uitstekende oplossing voor ons kleine landje. Maar ook elzen, bijvoorbeeld *Alnus glutinosa*, *Alnus incana* en *Alnus viridis*, nemen stikstof op uit de lucht door de aanwezigheid van *Frankia*-bacteriën. *Frankia* kan met behulp van het enzym nitrogenase stikstof uit de lucht binden en zo beschikbaar maken voor planten. Hierdoor kan de elzen ook op stikstofarme gronden groeien.

Ursem sloot zijn lezing af met de opmerking: 'NL Greenlabel denkt vanuit de natuur en in duurzame oplossingen. Het Nederlandse stikstofprobleem kan met verschillende aanpakken worden beteugeld. Waar de overheid denkt aan drastische maatregelen, zoals een bouwstop, halvering van de veestapel en beperking van de automobiliteit, biedt de natuur interessante alternatieven gebaseerd op technologie.' De zaal kreeg nog wat (stik)stof tot nadenken in deel twee van het diner. Ursem: 'Gebiedsontwikkeling kan gewoon doorgaan, omdat het mogelijk is over de hele brandbreedte per saldo meer stikstof te binden dan er uitgestoten wordt, mits vooral groen én natuur, naast een biogeïnspireerde technologische aanpak, het vertrekpunt zijn en de ambities op dit vlak geborgd worden.'

In deel twee van het diner vroegen de tafelvoorzitters de aanwezigen: 'Wat kun jij doen?' Er klonken verschillende antwoorden over de tafel, maar het viel op dat er verlangend naar de overheid werd gekeken voor extra regelgeving op het gebied van natuurinclusief bouwen. Vincent van der Gun, strategisch adviseur bij het ministerie van Binnenlandse Zaken, temperde dat verlangen: 'Wij zijn juist terughoudend met extra regelgeving, maar kijken of we gezamenlijk tot een samenhangende groenvisie kunnen komen.'

Be social

Scan of ga naar:

www.stad-en-groen.nl/article/31321/diner-pensant-biedt-stikstof-tot-nadenken